

Αρχαία Χριστούγεννα – Κάλαντα – Εθίμα.

Ηλιούγεννα - Το αρχαίο Ελληνικό έθιμο των Χριστουγέννων... Το σπήλαιο του Πάνα ήταν η αρχαία φάτνη, τα γενέθλια του θεού Ήλιου και το άρμα του Φωτοφόρο Απόλλωνα-Ηλίου που έγινε έλκηθρο, τα κάλαντα - Ειρεσιώνη αναφέρονται ήδη από την εποχή του Όμηρου, τα αρχαιοελληνικά έθιμα του χριστουγεννιάτικου δένδρου και της βασιλόπιτας.

Ο Διόνυσος αποκαλούνταν «σωτήρ» και θείο «βρέφος», το οποίο γεννήθηκε από την παρθένο Σεμέλη. Ήταν ο καλός «Ποιμήν», του οποίου οι ιερείς κρατούν την ποιμενική ράβδο, όπως συνέβαινε και με τον Όσιρη. Σταδιακά λοιπόν τα γενέθλια του θεού Ήλιου μετατράπηκαν σε γενέθλια του Υιού του Θεού. Οι Έλληνες γιόρταζαν τον Διόνυσο αλλά και τον Φωτοφόρο Απόλλωνα-Ηλίου παριστάνοντας τον, πάνω στο ιπτάμενο άρμα του, να μοιράζει το φως. Το άρμα έγινε έλκηθρο, τα άλογα έγιναν τάρανδοι και το "δώρο" του φωτός που μοίραζε στους ανθρώπους...έγινε κυριολεκτικά "μοίρασμα δώρων". Τέλος το κόψιμο της βασιλόπιτας αποτελεί εξέλιξη του αρχαίου Ελληνικού εθίμου του εορταστικού άρτου, τον οποίο οι αρχαίοι Έλληνες πρόσφεραν στους θεούς σε μεγάλες αγροτικές γιορτές, όπως τα Θαλύσια και τα Θεσμοφόρια.

(Η Γέννηση του Διονύσου)

Το άρμα του Ήλιου μετατρέπεται σε έλκηθρο

Ειρεσιώνη

Ο προγονός του χριστουγεννιάτικου δέντρου στην αρχαία Ελλάδα δεν ήταν έλατο, ούτε κυπαρίσσι, αλλά ένα κλαδί ελιάς. Το συγκεκριμένο κλαδί ονομαζόταν **Ειρεσιώνη** και σχετίζεται με τον Θησέα, την Κρήτη και την αρχαία Αθηνά. Τα παιδιά έλεγαν τις «καλένδες» (τα κάλαντα) με την Ειρεσιώνη στα χέρια. Επίσης, τα σημερινά χριστουγεννιάτικα κάλαντα σχετίζονται με τον ύμνο που έψαλλαν τα παιδιά στην αρχαιότητα κατά τα «Πυανέψια», περιφέροντας την Ειρεσιώνη. Η Ειρεσιώνη προέρχεται από τη λέξη είρος (έριον=μαλλί). Σύμφωνα με πολλές αναφορές σε αρχαία κείμενα, ήταν κλάδος ελιάς ή αγριελιάς (κότινος) στολισμένος με γιρλάντες από μαλλί λευκό και κόκκινο και έφερε κρεμασμένα τους πρώτους φθινοπωρινούς καρπούς (σύκα, καρύδια, αμύγδαλα, κάστανα, δημητριακά, εκτός μήλου και αχλαδιού). Έφερε επίσης φιάλες από λάδι και μέλι. Η Ειρεσιώνη

περιφερόταν στους δρόμους των Αθηνών, την έβδομη ημέρα του Πυανεψίωνος μηνός (22 Σεπτεμβρίου – 20 Οκτωβρίου) από παιδιά «αμφιθαλή», των οποίων δηλαδή και οι δύο γονείς ζούσαν και τα οποία έψαλλαν «τις καλένδες» (κάλαντα) από σπίτι σε σπίτι, παίρνοντας φιλοδώρημα από τον νοικοκύρη. Όταν τα παιδιά έφθαναν στα δικά τους σπίτια, ιδίως στα αγροτικά, κατά τον Αριστοφάνη, κρεμούσαν την Ειρεσιώνη πάνω από την εξώπορτά τους, όπου έμενε μέχρι την ίδια ημέρα του επόμενου έτους, οπότε, αφού τοποθετούσαν την νέα, κατέβάζαν την παλιά και την έκαιγαν. Κατά το τελετουργικό, ένας «αμφιθαλής» νεαρός περιέχυνε την Ειρεσιώνη με κρασί από έναν τελετουργικό αμφορέα και την κρεμούσε στην πύλη του ναού του Απόλλωνα. Τα «Πυανέψια» ή «Πυανόψια» ήταν γιορτή στην αρχαία Αθήνα προς τιμήν του Απόλλωνα με αναίμακτη θυσία καρπών και φρούτων, ενώ κατά την κλασική εποχή, αποτελούσαν μέρος της γιορτής των Θησείων. Ο Λυκούργος αναφέρει ότι στην Αθήνα η γιορτή ονομαζόταν «Πυανόψια», ενώ οι υπόλοιποι Έλληνες την αποκαλούσαν «Πανόψια», γιατί «φαίνονταν όλοι οι καρποί».

Τὴν δ' εἰρεσιώνην ἐκφέρουσι κλάδον ἐλαίας ἐρίω μὲν ἀνεστεμμένον, ὡσπερ τότε τὴν ἱκετηρίαν, παντοδαπῶν δ' ἀνάπλεων καταργμάτων διὰ τὸ ληξαι τὴν ἀφορίαν, ἐπάθοντες·

Εἰρεσιώνη σῦκα φέρει καὶ πίστεας ἄρτους καὶ μέλι ἐν κοτύλῃ καὶ ἔλαιον ἀναψήσασθαι καὶ κόλλικ' εὐζωρον, ὡς ἂν μεθύουσα καθεύδῃ.

Η ιστορία της γιορτής, σύμφωνα με τη μυθολογία

Σύμφωνα με την παράδοση, το έθιμο καθιερώθηκε από τον Θησέα, όταν ξεκίνησε για την Κρήτη για να σκοτώσει τον Μινώταυρο. Ύστερα, σταμάτησε στην Δήλο, όπου έκανε θυσία στον Απόλλωνα, λέγοντας ότι, σε περίπτωση που κερδίσει την μάχη με τον Μινώταυρο, θα του πρόσφερε στολισμένα κλαδιά ελιάς για να τον ευχαριστήσει. Επιστρέφοντας στην πατρίδα του, ο Θησέας εκπλήρωσε τη υπόσχεσή του καθιερώνοντας τον θεσμό της Ειρεσιώνης.

Η μετάβαση στο έλατο

Το θεοκρατικό καθεστώς του Βυζαντίου καταδίκασε το έθιμο ως ειδωλολατρικό και απαγόρευσε την τέλεσή του. Ωστόσο, οι Έλληνες που ταξίδευαν πολύ το μετέδωσαν στους Βόρειους λαούς, οι οποίοι λόγω έλλειψης ελαιοδέντρων, στόλιζαν κλαδιά από τα δέντρα που φύονταν στις περιοχές τους, όπως είναι τα έλατα.

Αιώνες αργότερα το ίδιο έθιμο επανεισάχθηκε στην Ελλάδα από τους Βαυαρούς που συνόδεψαν τον Όθωνα στην Ελλάδα, ως δικό τους Χριστουγεννιάτικο έθιμο. Κάπως έτσι, πραγματοποιήθηκε η μετάβαση από την αρχαία Ελληνική «Ειρεσιώνη της Ελιάς» στο Ελάτο της σύγχρονης εποχής, που πρωτοστολίστηκε το 1833 από τον Βασιλιά Όθωνα ως Χριστουγεννιάτικο δέντρο στα ανάκτορα του Ναυπλίου και νίκησε κατά κράτος το... καραβάκι που είχε στο μεταξύ επικρατήσει ως έθιμο που ταίριαζε στην ναυτική Ελλάδα.

Οι Έλληνες, που στην ιστορική μνήμη τους είχαν την Ειρεσιώνη, υιοθέτησαν πολύ γρήγορα το Χριστουγεννιάτικο δέντρο με το έλατο (κατά τόπους και κυπαρίσσι).